

Källsortering

En studie av bostadsrättsföreningar

Maria Johansson

Luleå tekniska universitet

D- uppsats

Samhällskunskap

Institutionen för Industriell ekonomi och samhällsvetenskap

Avdelningen för Samhällsvetenskap

Förord

Många människor är medvetna om hur miljön påverkas av vårt levnadssätt. Det finns också många människor som är omedvetna om miljöproblematiken. Faktum är att jorden inte klarar av vår förbrukning av resurser utan är på väg att förstöras. Förbränningen av våra sopberg orsakar skador på miljön. Jag har fått inspiration till min uppsats från boken *Kvinnor i väglöst land* (Ryd 1995). Boken visar på ett hållbart alternativ till dagens tärande västerländska livsstil. De människor som beskrivs i boken levde på naturens egna villkor och ändå levde de gott och led inte någon brist.

Sammanfattning

Vi lever idag i ett så kallat slit och släng samhälle där massproduktionsprocesserna medför ökat resursslöseri och varorna får allt kortare livslängd. Allt vi använder blir slutligen till avfall. Genom källsortering så hjälper vi till att återanvända och återvinna. Vi måste försöka låta materialet stanna kvar i kretsloppet så länge det bara är möjligt. 2002 antogs en lag där alla hushåll i Sverige måste källsortera. Detta i enlighet med Agenda 21 dokumentet som delegerat ansvaret främst på kommunerna när det gäller hantering av avfallet.

Syftet med min uppsats är att undersöka inställningen till och omfattningen av källsortering hos bostadsrättsföreningar i Kiruna kommun. Jag har använt mig av centrala delar i Poulantzas, MacPhersons och Patemans teori om deltagardemokrati när jag diskuterat resultaten i enkätundersökningen. Jag har också använt mig av en förklaringsmodell som handlar om medborgardeltagande. FN-dokument och Agenda 21 förordar olika former för deltagande för att ett miljöarbete ska kunna fungera. Teorin om deltagardemokrati och förklaringsmodellen om medborgardeltagande kan användas när man studerar människans engagemang för miljöarbete.

Studien har visat att styrelserna i de olika bostadsrättsföreningarna känner att de får personlig utveckling. De är mer engagerade i föreningen medan medlemmarna inte har samma insyn vilket leder till att man inte deltar på samma sätt. Människor som sitter med i styrelser har också ett engagemang, en vilja att delta och kunna påverka i beslutsprocessen hos föreningarna. Det stödjer teorin om deltagardemokrati och motiveringsprincipen som innebär att det är viktigt med en personlig utveckling. Det stärker självkänslan och det känns meningsfullt vilket leder till att engagemanget ökar ytterligare. Kunskapen inom området ökar också och man får välinformerade samhällsmedborgare. För att delta i beslutsprocesser krävs kunskap och med ökad kunskap så ökar engagemanget ytterligare.

Innehållsförteckning

	Förord	
	Sammanfattning	
1.	Inledning	4
1.1	Syfte och frågeställningar	5
1.2	Metod och material	5
1.3	Disposition	6
1.4	Enkätundersökning	7
1.4.1	Urval	7
1.4.2	Enkätens utformning	7
1.4.3	Avgränsningar	7
1.4.4	Källkritik	7
1.5	Miljöpolitikens framväxt	8
2.	Ett hållbart samhälle	10
2.1	Agenda 21	10
2.2	Statens styrning av miljöområdet	12
2.3	Kommunernas miljöansvar	13
2.4	Källsortering och återvinningsprocessen	14
3.	Demokratimodeller	16
3.1	Deltagardemokrati	16
3.2	Medborgardeltagande	17
3.3	Traditionell neoklassisk ekonomisk teori	19
4.	Enkätens resultat	20
4.1	Hushållens storlek	20
4.2	Källsorteringens utsträckning	20
4.3	Egna källsorteringsstationer	21
4.4	Varför källsortering	22
4.5	Support vid start av källsortering	22
4.6	Föreningens service för medlemmarna	22
4.7	Medlemmarnas inställning till källsortering	23
4.8	Medlemmarnas intresse för källsortering	24
5.	Diskussion	25
	Källförteckning	28

Bilaga 1. Enkät

1. Inledning

Mänsklig aktivitet leder till påverkan på jorden och dess resurser. Genom att återanvända och återvinna, d v s att vi försöker låta materialen stanna kvar i kretsloppet så länge som möjligt så kan vi spara på jordens resurser. EU och Sverige strävar efter att bli ett hållbart samhälle genom att införa lagar och högre krav på hantering av avfall. Avfall på fel plats kostar både miljö och pengar.

Dagens intresse för kretslopp och resurshushållning är inget nytt. Det har länge funnits diskussioner om att ta ansvar för en bättre miljöutveckling. Dessa diskussioner har främst gällt producenternas ansvar men numer handlar miljöutvecklingen om att även konsumenterna måste ta sitt ansvar för att bidra till ett hållbart samhälle. Ökningen i välstånd, konsumtion och nya levnadsvanor kopplas samman med ökad resursförbrukning.

En rapport av Statens offentliga utredning från 1990 pekade på de miljökonsekvenser som dagens avfallshantering medför. Avfall uppkommer vid tillverkningen och vid konsumtionen av en vara. Vi lever idag i ett slit och släng samhälle där massproduktionsprocesserna medför ökat resursslöseri samtidigt som varorna får allt kortare livslängd (SOU 1990:59).

I samband med den nya konsumentpolitikens framväxt så introducerades på 70-talet begreppet producentansvar. Sveriges konsumenter började inse att förpackningar var ett stort miljöproblem, en symbol för resursslöseri och överkonsumtion. Konsumenterna menade att vi kommer att dränkas i sopor och därmed måste få bort onödiga förpackningar och förbjuda engångsförpackningar. Förpackningsinsamlingen ansåg att om alla hushåll i Sverige skulle sortera sina använda förpackningar och lämna dem till återvinningen då skulle volymen förpackningar minska till hälften.

1994 antogs den första lagen om producentansvar. Detta för att man ville förhindra att producenterna tvingade konsumenterna till att köpa onödiga varor som de inte behövde (Flory, 2000:12). Kärnan i lagstiftningen handlar om återvinning. Det är ett sätt att lösa problemen med avfallshantering. Det finns uppsatta krav på hur mycket av avfallet och vilket av avfallet som skall återvinnas. Från och med 2002 så får man inte längre lägga brännbart avfall på soptippen. Alla hushåll måste därmed sortera sitt avfall.

1.1 Syfte och frågeställningar

1999 bestämde staten att den centrala miljölagstiftningen skulle skärpas vilket ledde till en samlad i en miljöbalk. I miljöbalkens första kapitel står det att återanvändning och återvinning ska främjas så att ett kretslopp uppnås (Internet 1).

Syftet med min uppsats är att undersöka omfattningen av och intresset för källsortering bland bostadsrättsföreningar i Kiruna kommun. Vad krävs för att människor i ett samhälle ska följa dessa lagar och regler? Vad är det som driver människor till att aktivt vilja delta i miljöarbetet?

Jag skall i min uppsats undersöka vad om bostadsrättsföreningar i Kiruna källsorterar utifrån medborgardeltagande, för samhället och naturen. Om föreningarna, som en grupp individer, ser till miljöns bästa eller om de väljer att sortera därför att källsortering är ett billigare alternativ, dvs utifrån ekonomisk vinning.

För att fullgöra syftet i min uppsats så är frågeställningarna;

- I vilken omfattning källsorterar bostadsrättsföreningarna i Kiruna?
- Varför källsorterar bostadsrättsföreningarna?
- På vilket sätt bidrar föreningarna till ett engagemang bland sina medlemmar vad gäller källsortering?
- Varför engagerar sig medlemmarna vad gäller källsortering?

1.2 Metod och material

För att ta reda på inställningen till och omfattningen av källsortering bland bostadsrättsföreningar i Kiruna kommun så har jag gjort en enkätundersökning där främst styrelseledamöter i bostadsrättsföreningarna har svarat. Till enkäten följde ett informationsbrev där de svarande lovades att enkäterna skulle behandlas konfidentiellt. När enkäter behandlas konfidentiellt menas att jag vet vem jag fått svar av och att det är bara jag som har tillgång till de uppgifterna (Patel & Davidsson, 1994:63). Efter att ha sammanställt enkäterna har jag makulerat dem.

Jag har också använt mig av litteratur i form av böcker, rapporter, utredningar, broschyrer och även elektroniskt, dvs Internet. Som stöd för strukturen i min uppsats har jag använt bl a Patel & Davidson (1994) och Stensmo (2002).

1.3 Disposition

Inledningen ges läsaren möjlighet att översiktligt få en inblick i ämnet och bakgrund till uppkomsten till lagen om sortering av avfall. I inledningen finns även syftet och tillvägagångssättet för denna uppsats. I andra kapitlet har jag definierat ett hållbart samhälle. Jag har börjat med uppkomsten av de globala målen för att sedan skriva om samhällets ansvar och slutligen kommunens ansvar för ett hållbart samhälle. I tredje kapitlet finns teorier och förklaringsmodeller om medborgardeltagande och deltagardemokrati. Jag har valt att jämföra några modeller och teorier för att lyfta fram hur människor agerar och varför vi handlar som vi gör. Jag har också nämnt den traditionella neoklassisk ekonomiska teorin för att visa på hur vi människor kan agera utifrån en ekonomisk aspekt. I fjärde kapitlet har jag sammanställt min enkätundersökning för att se hur bostadsrättsföreningar i Kiruna kommun agerar och vilken inställning de har på sortering av avfall. Uppsatsen avslutas med en sammanfattande diskussion kring enkätens resultat utifrån de teorier och förklaringsmodeller som jag använt mig av.

1.4 Enkätundersökning

1.4.1 Urval

Enkäterna har skickats till 15 bostadsrättsföreningar i Kiruna kommun. Urvalet till enkätundersökningen har skett genom bostadsrättsföreningarnas tillgänglighet i telefonkatalogen, via e-mail och telefonkontakt.

1.4.2 Enkätens utformning

Enkäten består av 14 frågor. Jag har använt mig av både slutna och öppna frågor. Slutna frågor, dvs frågor med fasta svarsalternativ där informanten besvarar frågan genom att kryssa i svarsalternativ. Frågor med fasta svarsalternativ ger ett objektiva intryck och är lätta att besvara och bearbeta. Jag har även använt mig av öppna frågor, dvs frågor som jag vill ha mer utförliga svar på (Stensmo, 2002:61).

1.4.3 Avgränsningar

Studien omfattar endast bostadsrättsföreningar i Kiruna Kommun. Intresset för källsortering hos de enskilda hushållen har inte studerats. Anledningen till detta är att bostadsrättsföreningarnas styrelser representerar medlemmarna i en förening.

1.4.4 Källkritik

Vid en källkritisk granskning av enkäten kan man inte helt säkerställa om bostadsrättsföreningarna har varit objektiva i svaren. De kan ha svarat hur man skulle vilja att det fungerar i föreningen och inte hur det i verkligheten ser ut.

1.5 Miljöpolitikens framväxt

Förpackningar förknippas med resursslöseri och överkonsumtion. Konsumenterna började kräva att producenterna skulle ta bort onödiga förpackningar och man ville förbjuda engångsförpackningar.

Dryckesförpackningar ansågs vara de mest onödiga förpackningarna. Politikerna började utreda och ville att detta skulle lagstadgas. Det var ett sätt att kunna återgå till de gamla vanliga returglasen. Det genomfördes inte men utifrån detta så utvecklades ett väl fungerande system för återvinning av glas, burkar och pantflaskor. Systemet utvecklades av producenterna själva.

Begreppet producentansvar sattes i samband med konsumentpolitikens utveckling på 70-talet. Miljö- och konsumentorganisationer började samverka i en gemensam anti-konsumtionsfilosofi. Det innebar att man inte ville att producenterna med sitt vinstintresse skulle kunna tvinga konsumenterna med onödiga varor som de egentligen inte behövde.

En undersökning som gjordes av Sifo visar på att de flesta ansåg att förpackningar gör att varorna blir dyrare och att de var ett stort problem när det gäller miljön. Förpackningarna svarar för en stor del av den samlade sopmängden (Flory, 2000:12).

Det starka miljöengagemanget under valrörelsen 1988 blev starten för ett utrednings- och lagstiftningsarbete som utgör basen i dagens system för producentansvar för förpackningar. Förpackningsutredningen SOU 1991:76 la fram flera betänkande. Grundförslaget var att producenten skulle ta ansvar för den förpackning som omslöt varan. Ansvaret gällde att förpackningen sedan den blivit avfall blev omhändertagen genom återanvändning eller återvinning med syfte att minska avfallsmängderna. Målsättningen var också att påverka produktutformningen redan från början så att resursåtgången minskades och kretsloppet underlättades (Flory, 2000:25). Förordningen om producentansvar för förpackningar innebar att producenter som tillverkar eller säljer en förpackning också har ansvaret för att förpackningen kan samlas in och återvinnas (SFS, 1997:185).

Sophanteringen blev också 1990-talets stora miljöfråga. I slutet av 90-talet så skapades 430 kilo sopor per person, det blir drygt ett kilo om dagen. Tillsammans skapade vi ca 3,8 miljoner ton per år. Hushållsavfallet är inte mycket i volym om man jämför med andra näringar som gruvnäringen eller trävaruindustrin. Problemet är att hushållsavfallet är besvärligare att hantera (Holm, 2003:79).

Riksdagen antog 1993 en kretsloppsproposition. Propositionen innebar att avfallshanteringen i Sverige skulle förändras. Producenternas ansvar skulle öka ytterligare och kommunernas ansvar minska. En omläggning av hanteringen av avfall genomfördes i Sverige på kort tid. Den första lagen om producentansvar kom 1994 och innebar att *”näringslivet skulle sköta insamlingen och återvinningen så långt det var tekniskt möjligt, ekonomiskt rimligt och miljömässigt motiverat”* (Flory, 2000:14).

Under 90-talet satte Sverige upp målsättningar för sitt miljöarbete. Riksdagsbeslut och internationella överenskommelser bildade tillsammans olika målformuleringar men ibland kunde miljömålen ställas mot varandra. Detta resulterade i att man gjorde en översyn och började omarbete miljömålen för att skapa ett enklare system. Systemet blev femton miljömål, eller miljökvalitetsmål. Naturvårdsverket ansvarar för nio av de femton målen. För de resterande sex ansvarar andra statliga myndigheter.

1999 bildades en miljöbalk genom att lagarna slogs ihop. Miljöbalken grundar sig på de nationella miljömålen och tanken är att med miljöbalkens hjälp kunna styra eller reglera verksamheter som strider mot miljömålen. För att göra miljölagstiftningen mer effektiv har man bland annat infört miljöstraffavgifter, dvs böter. I och med miljöbalken så är myndigheterna skyldiga att anmäla alla miljöbrott (Holm, 2003:93).

2. Ett hållbart samhälle

Brundtlandkommissionens rapport definierar begreppet "hållbar utveckling" som en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov.

Ekologiska fotavtryck speglar förbrukningen av resurser och utnyttjandet av miljön i olika dimensioner. Det råder idag en klar obalans mellan länder med hög energiförbrukning och högt naturresursutnyttjande och länder som lever på en ständig svältgräns. Ett miljöpolitiskt handlingsprogram, Agenda 21, fastställdes vid Rio-konferensen i Rio de Janeiro 1992. Handlingsprogrammet är ett led att försöka skapa balans i samhällets alla sektorer i alla delar av världen. Detta ska ske genom medveten planering och åtgärder som leder till ett långsiktigt hållbart samhälle, miljöstrategi (Persson & Persson, 2003).

Producentansvarets syfte är att öka resurshushållningen och minska miljöpåverkan för att skapa ett ekologiskt och miljömässigt hållbart samhälle för framtiden. Ett hållbart samhälle där det mesta avfall kommer till nytta i någon form av ny resurs. Riksdagen antog 1993 en principiell metod som innebar att man skulle lägga miljöansvaret på den som producerar en vara. Producenterna ska vara skyldiga att ta hand om varorna även efter konsumenternas slutanvändning. Principen kallas "PPP - Polluter Pays Principle". Det betyder att den som smutsar ner ska betala. Denna princip skapades under den globala miljökonferensen i Rio 1992 (Internet 2).

2.1 Agenda 21

Agenda 21 är namnet på FN:s handlingsprogram för miljö och hållbar utveckling och som antogs under miljökonferensen i Rio 1992. Hållbar utveckling innebär en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra möjligheterna för kommande generationer. Människan har rätt till ett hälsosamt och rikt liv i harmoni med naturen. Agenda 21 lyfter fram beroendet mellan folkhälsa, miljö och social utveckling.

Agenda 21 framhåller att individernas grundläggande behov först måste vara tillfredsställda för att ett engagemang för en långsiktigt hållbar utveckling ska kunna uppnås. Medborgarnas makt, inflytande och engagemang är ytterst viktig (Internet 3).

Denna Rio-konferens präglade både den internationella debatten om miljön och även det vardagliga miljöarbetet i Sverige. Riomötet blev ett av 1900-talets största internationella evenemang. Över 150 statschefer och ett tusentals delegater deltog i detta möte för att skriva under ett antal viktiga överenskommelser (Holm, 2003:91). Agenda 21 var en av dessa överenskommelser. Agenda 21 är ett internationellt dokument och ett handlingsprogram för det tjugoförsta århundradet. Nästan alla världens stater har enats kring Agenda 21 och detta dokument anses vara ovanligt detaljerat och tydligt.

Det mest avgörande med Agenda 21 är att den konkret beskriver miljöarbetet måste ske hemma i köket, på jobbet och i kommunen. Framförallt har kommunen ett stort ansvar. De bästa förutsättningarna för att lösa de stora globala miljöproblemen finns på kommunal nivå. Agenda 21 anser att det är viktigt med ett brett medborgerligt deltagande och menar att en långsiktig hållbar utveckling bara kan uppnås först när alla samhällsgrupper deltar (SOU 1994:128).

Agenda 21 fick ett stort genomslag i Sverige. Alla svenska kommuner skulle upprätta ett eget handlingsprogram, en så kallad lokal Agenda 21. Kommunerna försökte beskriva den egna handlingsplanen och få till en strategi för att verka för en hållbar utveckling. Denna strategi skulle följa två principer, underifrånperspektivet och sektorövergripande perspektivet. Underifrånperspektivet innebar att enskilda människor skulle vara med att både planera och genomföra miljöarbetet. Den andra, sektorövergripande principen, innebar att inte bara de som har miljöarbete som vardagssyssla ska göra arbetet utan hela samhället, dvs myndigheter, enskilda och företag, ska medverka.

Detta medförde att många kommuner började engagera sig i miljöfrågor. Staten följde upp arbetet med olika investeringsstöd. Kommuner och företag kunde få upp till 30 procent stöd för ekologiska omställningar. Fram till mitten av 1990-talet hade Sverige satt upp målsättningar för sitt miljöarbete. Riksdagsbeslut och internationella överenskommelser bildade tillsammans många och ganska oklara målformuleringar och ibland kunde miljömålen säga mot varandra. Därför började man en göra en översyn och omarbete miljömålen för att skapa ett system som var enklare att följa. Detta resulterade i femton miljömål, eller miljö kvalitetsmål. Nio av de femton målen ansvarar Naturvårdsverket för. De övriga sex har ålagts andra statliga myndigheter (Holm, 2003:93).

2.2 Statens styrning av miljöområdet

Det är inte bara producenterna som har ett miljöansvar, det har även konsumenterna. Konsumenterna ska ta sitt miljöansvar genom att källsortera och lämna tillbaka förbrukade varor och förpackningar. Återvinningsstationer finns utplacerade i hela Sverige (Internet 4).

Riksdagen är den högsta beslutande församlingen i Sverige. Det är riksdagens ledamöter som fattar beslut om viktiga miljölagar och mål för miljöarbetet.

Naturvårdsverket är en statlig myndighet för miljöfrågor. På naturvårdsverket finns många experter och utredare som tar fram fakta och lämnar förslag till regering och riksdag. Naturvårdsverket ger råd och information till Länsstyrelser, kommuner och enskilda människor genom böcker, tidskrifter och utbildningar (Internet 5).

Kemikalieinspektionen undersöker hur olika kemikalier påverkar miljö och hälsa. De lämnar förslag till politiker om riskerna med kemikalier och hur de kan minskas (Internet 6).

Från 1999 prövas alla brott mot miljöbalken av fem miljödomstolar vid tingsrätterna i Umeå, Östersund, Vänersborg, Växjö och Stockholm. På dessa tingsrätter finns åklagare som specialutbildas på miljölagstiftningen. Det finns även en miljööverdomstol vid Svea Hovrätt. Alla mål som överklagats efter att ha behandlats vid miljödomstolarna går vidare till miljööverdomstolen (Internet 7).

Länsstyrelserna är statens förlängda arm på länsnivå. Den viktigaste uppgiften är att se till att företag, kommuner och enskilda följer de villkor som bestämts av ex Naturvårdsverket. Länsstyrelserna är också ansvariga för att inrätta och sköta om naturreservat (Internet 8).

2.3 Kommunernas miljöansvar

Riksdagen har fastslagit att all planering i kommunen ska grundas på en ekologisk grundsyn. Det innebär att användandet av naturresurser ska hållas inom gränser för vad naturen tål på lång sikt.

Enligt miljöbalken så ska kommunens miljökontor utöva tillsyn över avfallshanteringen. Detta innebär att kommunen får en roll som tillsynsmyndighet. Denna tillsynsmyndighet ska se till att lagar och förordningar efterlevs där avfall uppkommer, hanteras, sorteras eller lagras. De ska ge kommunledningen råd och förslag på den långsiktiga samhällsplaneringen. Kommunernas förvaltningar och nämnder för stadsbyggnad, fastighetsförvaltning och för teknisk service måste också hantera beslut som kan ha stor betydelse för den lokala miljön (Internet 9).

Från och med år 2002 så får man inte längre lägga brännbart avfall på soptippar eller komposterbart avfall. Många kommuner som inte har något annat alternativ än att lägga detta på soptipparna kan få dispens. Kommunerna får däremot en avfallsskatt på dessa avfall som läggs på soptippen, detta för att försöka få kommunerna till ökad återvinning (Holm, 2003:81).

Kommunerna har även ett informationsansvar till hushållen. De ska ge råd, anvisningar och utbildningar till hushållen så att återanvändning och återvinning främjas. Kommunens miljökontor har direkt tillsyn över förpackningsinsamlingsplatserna, deponier, tippar och värmeverk (Internet 10). Kommunen har också ansvaret för att bidra till att systemet för insamling av förpackningar och tidningar integreras i hushållen. Informationen ska vara tydlig, lättförståelig, ge återkoppling till de återvinningsresultat som uppnås samt motivera till ökad källsortering. I samråd med kommunen så är producenterna skyldig att lämna de uppgifter som kommunen behöver för att kunna informera hushållen. Kommunen är i sin tur skyldig att ge producenterna möjlighet att kunna lämna synpunkter på utformningen av informationen. Producenternas informationsansvar gäller endast till andra än hushåll (Internet 11).

2.4 Källsortering och Återvinningsprocessen

För att kunna efterleva den nya lagen har gemensamma materialbolag bildats. Dessa är en sammanslutning och kallas Svenska Förpackningsinsamlingen AB. Sedan 1970-talet ansvarar kommunerna för avfallshanteringen, dvs hämtning och slutligt omhändertagande. I och med den lagstiftningen 1994 skall detta ske i samråd med både industrin och handeln (Arbetsgruppen för miljö och hälsoskydd, 1998).

Allt vi använder blir till slut avfall. Genom att återanvända och återvinna, d v s att låta materialen stanna kvar i kretsloppet så länge som möjligt så kan vi spara på jordens resurser. Sverige strävar efter målet att bli ett hållbart samhälle. Därför styr staten och EU upp detta genom nya, hårdare lagar och högre kostnader för felhantering av avfall. Avfall på fel plats kostar både miljö och pengar.

Ungefär hälften av allt hushållsavfall går att kompostera såsom matrester, hushållspapper etc. Papper, plast, metaller och glas utgör ca 5-15 procent av soporna. Textilier av naturfibrer kan i princip komposteras. Textilier är annars en råvara vid pappersframställning eller kan skänkas till insamlingsorganisationer eller användas till tras mattor. Endast en halv procent av alla sopor ställer till miljöproblem. Dessa miljöfarliga rester består av bekämpningsmedel, färgburkar, lysrör, kvicksilvertermometrar, spillolja mm. Det är också denna halva procent som gör att hela sopberget blir ett miljöproblem (Holm, 2003:80).

Avfallet delas in i brännbart, förpackningar, plast-, pappers- och metallförpackningar, glas, tidningar, komposterbart, farligt avfall, latrin och deponi.

Brännbart avfall består främst av trä, plast och papper som inte går att återvinna. Brännbart hushållsavfall kan vara t ex mjukplast, blöjor, smutsigt papper, kuvert, matavfall m m och skall vara förpackat i soppåsar. Stora och skrymmande avfall ska lämnas på återvinningscentraler. Det brännbara avfallet omvandlas till fjärrvärme och elström i värmeverket.

Förpackningsmaterial omfattas av producentansvaret och ska lämnas till återvinning.

Återvinningsstationerna töms av Förpackningsinsamlingens entreprenörer. Till förpackningar räknas tidningar, metall-, glas-, pappers- och hårda plastförpackningar.

Sorterade tidningar går till pappersbruk för återvinning. Pappersfibrerna från tidningar kan återanvändas upp till sju gånger innan den är utsliten och inte längre håller ihop. Fibern blir då till en sörja som förbränns och blir till energi som används vid paperstillverkningen.

Energibesparingen vid användning av returfiber är 70 procent jämfört med användning vid nyttillverkningen.

Som farligt avfall räknas gamla batterier, lampor, målarfärgrester, kemikalier, oljor mm. Det farliga avfallet utgör en liten del av vårt avfall. Det farliga är just att det är farligt och kan skada både människor, djur och vår miljö. Det farliga avfallet ska lämnas till återvinningscentraler.

Det avfall som blir kvar efter avfallssortering och som varken kan återvinnas eller förbrännas kallas för deponirest och placeras på deponicentraler. Det kan vara ex keramik, porslin, spegel- och fönsterglas, gips, glasfiber, betong, jord och sten. Detta restavfall placeras på deponin för inert avfall dvs stabilt avfall som inte lakar ut farliga ämnen (Internet 12).

3. Teorianknytning och förklaringsmodell

Hedengren skriver i boken om politiska idéer hur ideologi och människosyn hänger ihop. Det finns nästan lika många åsikter om hur ett land ska styras och se ut som det finns invånare. Många som har samma helhetssyn på hur samhället ska fungera. Det betyder att en grupp människor kan ha samma grundinställning när det gäller hur man ska fatta gemensamma beslut, vem eller vilka som ska bestämma, vilka områden ska staten ansvara för och vilka ska överlåtas till den enskilde människan. Det svar man kommer fram till bygger i sin tur på hur man tror att människan i grund och botten är i sin natur, det vill säga vilken människosyn man har. Är vi egoistiska eller inställda på att samarbeta och hjälpa varandra? Förväntar vi oss att alltid få något i gengäld? Är frihet viktigare än jämlikhet? Synen på frågor avgör vilken ideologi man fastnar för (Hedengren, 2003:10).

”En ideologi är en samling idéer som tillsammans beskriver hur ett samhälle ska organiseras och styras. Med den helhetssynen som utgångspunkt är det sedan möjligt att avgöra hur olika samhällsproblem ska lösas, till exempel vad som krävs för att minska miljöförstörelsen eller få fler ungdomar att starta företag” (Hedengren, 2003:11).

3.1 Deltagardemokrati

David Held skriver i sin bok *Demokratimodeller om delaktighet, frihet och demokrat* om tänkare som Hayek och Nozick. Han anser att de har gett betydande bidrag till diskussioner om vilka former och gränser statens agerande bör ha. De har hjälpt till att göra förhållandet mellan staten, det civila samhället och medborgarna till en av de politiska huvudfrågorna. Tre personer som diskuterat flitigt kring ett nytänkande ifråga om demokratin är Pateman, MacPherson och Poulantzas. Deras uppfattningar är inte identiska men de har många gemensamma utgångspunkter. Tillsammans företräder de en ny demokratimodell som kallas deltagardemokrati. I en deltagardemokrati förutsätts att individerna är fria och jämlika. Där frihets mäts utifrån vad medborgarna verkligen tillåts att göra i det civila samhället och i staten (Held, 1996:304).

De centrala delarna i Poulantzas, MacPhersons och Patemans teorier om deltagardemokrati är motiveringsprincipen, de utmärkande dragen och de allmänna förutsättningarna.

Motiveringsprincipen innebär att de anser att alla måste ha lika rätt till egen utveckling för att kunna uppnå ett deltagarsamhälle. Det stärker känslan att kunna vara med och påverka vilket leder till att engagemanget ökar och det i sin tur bidrar till välinformerade medborgare som får ett varaktigt intresse för styrelseprocessen. De utmärkande drag innebär att medborgarna får delta direkt i beslutsprocesser i samhällets nyckelinstitutioner såsom på arbetsplatser och i lokala gemenskaper. Partisystemet omorganiseras genom att partiföreträdare blir ansvariga inför medlemmarna. Deltagarpartier ska bedrivas i en parlamentarisk struktur. Institutionssystemet ska ge möjlighet att kunna experimentera med olika politiska former. De allmänna förutsättningarna är att förbättra många sociala gruppers dåliga resurstillgång genom en omfördelning av materiella resurser. De allmänna förutsättningarna är vidare att minimera, om möjligt utplåna, offentlig och privat byråkratisk makt utan ansvar. Det förutsätter också ett öppet informationssystem för välunderbyggda beslut (Held, 1996:312).

Held skriver vidare att Poulantzas, MacPhersons och Pateman har alla försökt kombinera och omforma insikter från både den liberala och den marxistiska traditionen. Deras insatser bidrar till att förskjuta den politiska debatten så att liberalismen och marxismen inte ständigt ställs emot varandra. Dessa teoretiker säger inte så mycket om hur ekonomin i verkligheten ska organiseras och relateras till den politiska apparaten eller hur den representativa demokratis institutioner ska samverka med den direkta demokratis. De tar inte heller upp frågan om hur deras modeller skulle kunna realiseras. Vidare så antar de gärna att folk i allmänhet vill ha kontroll över merparten av sina liv. Det kan ju vara så att människor inte vill det? De kanske inte vill delta i arbetet med att sköta de sociala, ekonomiska eller miljöpolitiska frågor (Held, 1996:314).

3.2 Medborgardeltagande

Medborgardeltagande är en förklaringsmodell som kan användas dels när man studerar människans engagemang för miljöarbete och dels när man ser deltagardemokratin som ett ideal. Deltagande definieras som involvering av individer och grupper utanför den formella statliga och kommunala beslutsapparaten i offentlig politik. Man brukar skilja mellan deltagande eliter och demokratiska former av deltagande. Elitdeltagande kan vara experter eller intressegrupper som är engagerade i den politiska processen och är naturlig i liberala demokratier. Demokratiskt deltagande, eller medborgardeltagande, betyder att människor tar del i den politiska processen som statliga och kommunala medborgare, inte som experter eller

företrädare för särskilda intressen. Medborgarna får möjlighet att tillsammans med tjänstemän och experter delta i olika faser av beslutsprocessen. Det kan vara offentliga möten eller hearings, föreningsaktiviteter, offentlighetsprincipen och rätten för allmänheten att bli informerad, opinionsundersökningar och utfrågningar av olika medborgargrupper (Brundin, 2000:46).

Flera FN-dokument och speciellt Agenda 21 dokumentet förordar olika former för deltagande och demokrati. Medborgardeltagande är en viktig del för att kunna skapa gemensamma uppfattningar på problem som man utgår ifrån. Medborgardeltagande är också viktigt för att kunna legitimera åtgärder mot ett hållbart samhälle. De flesta miljöproblem är känsliga och uppfattas på olika sätt av olika grupper i samhället. Därför är medborgardeltagandet ännu mer angeläget att diskutera, vad som bör göras och hur för att skapa ett ökat samförstånd. Medborgardeltagande kan vara ett sätt att verkligen kunna ta hänsyn till alla olika behov från olika samhällsgrupper, kommande generationer och från andra intressen exempelvis växter och djur.

Det finns en stor skillnad mellan förväntningar och praktik vad gäller medborgarinflytande inom miljöpolitiken. Miljöfrågor är ofta komplexa och representerar ett relativt nytt policyområde. Det har gjort att stat och kommun gärna använt sig av tekniska och vetenskapliga experter för att öka legitimiteten i besluten. Dessutom har miljöpolitiken traditionellt varit centraliserad genom statliga målformuleringar, lagstiftning och regler. Detta har försvårat lokalt medborgardeltagande (Flory, 2000:46-47).

Deltagande i den politiska utformningen kring miljö och hållbar utveckling handlar om att vidga begreppen om vilka intressen som ska få vara med och besluta. Man måste försöka att inte särskilja den politiska sfären från den privata, speciellt när det berör vår livsstil och konsumtion. Detta har traditionellt setts som privata angelägenheter. Svårigheten är att hitta en balans mellan beslutsfattande på central nivå och medborgardeltagande på lokal nivå som tillfredsställer kraven på hållbar utveckling. I arbetet med lokal Agenda 21 har partnerskap återigen hamnat i fokus. Kommunerna tar på sig ansvaret för att sammanföra alla intresserade medborgare, föreningar, andra sammanslutningar och företag för att gemensamt formulera mål för en lokal Agenda 21 för att sedan gemensamt ansvara för att målen genomförs (Ibid).

3.3 Traditionell neoklassisk ekonomisk teori

Den traditionella neoklassiska ekonomiska teorin ligger ofta till grund för miljöekonomernas antaganden. Miljöekonomerna försöker värdera miljön för att kunna räkna kostnader av olika projekt. De försöker bland annat uppskatta betalningsviljan hos befolkningen.

Den neoklassiska teorin beskriver hur hushållen handlar som isolerade individer. Den förklarar inte hur de handlar som samhällsmedborgare. Hushållen handlar på olika sätt beroende om de agerar som privata nytto-maximerare eller när de är en del av ett kollektiv (Wicksell, Van den Berg, 1997).

Människor intar ofta två roller och därför finns en viktig distinktion mellan hur hushållen handlar som konsumenter och som samhällsmedborgare. När de köper matvaror i en butik utgår de ofta från de privata preferenserna medan de utgår från sin roll som samhällsmedborgare om de tar ställning för eller mot politiska frågor exempelvis miljöfrågor. När hushållen handlar i egenskap av samhällsmedborgare reflekteras preferenserna av vad de anser är bäst för samhället som helhet (Wicksell, Sagoff, 1997).

En alternativ modell kallas tillfredsställelseprincipen, tillfredsställelsen hos individen. Denna princip innebär att hushållen försöker uppnå en nivå av bland annat personlig välfärd och inkomst. Hushållen är beroende av exempelvis nödvändighetsvaror vilket begränsar möjligheten att ersätta olika sorters varor. Grundprincipen är att hushållen först måste tillfredsställa sina behov av nödvändighetsvaror innan de konsumerar andra varor såsom lyxvaror (Wicksell, Spash, 1997).

Flera miljöekonomerna anser att hushållen har en helt annan syn på miljöfrågor och miljövaror än vad de har på vanliga kommersiella varor. Dessa ekonomer benämns i litteraturen som deontologer. De menar att det är fel att anta att hushållen alltid kan acceptera en ersättning för en vara, dvs det går inte alltid att ersätta eller substituera en miljövara utan hushållen värderar miljön utifrån ett etiskt eller moraliskt perspektiv. Därför förkastar deontologerna de traditionella teorierna som värderar miljövarorna (Ibid).

Dessa teorier och förklaringsmodeller stöder enkätundersökningens resultat och lyfter fram varför människor agerar som de gör.

4. Enkätens resultat

I detta kapitel redovisas resultaten av enkätundersökningen som gjordes bland bostadsrättsföreningar i Kiruna kommun. Enkäten skickades till 16 bostadsrättsföreningar. Av dessa så har 12 svarat, vilket är en svarsfrekvens på 75% och kan räknas som tillförlitligt.

4.1 Bostadsrättsföreningens storlek

Bostadsrättsföreningarnas storlek i enkätundersökningen varierar. Två bostadsrättsföreningar har mindre än 30 hushåll. Fem föreningar har mellan 30 och 60 hushåll. Tre föreningar har 60-100. Två föreningar hade över 100 hushåll, dessa är också de största bostadsrättsföreningarna i Kiruna kommun.

4.2 Källsorteringens utsträckning

Bostadsrättsföreningarna fick svara på i vilken utsträckning de källsorterar. Det var endast en förening som svarade att de inte källsorterade överhuvudtaget. Anledningen till att denna förening inte källsorterar är för att de inte har någon tillgång till återvinningsstationer och förklarar detta med att de ligger för långt bort från centrala Kiruna.

De andra föreningarna svarar att de ger hushållen tillgång till att kasta brännbart avfall. Tre av föreningarna källsorterar glas, både färgat och ofärgat. Samma föreningar uppger också att de källsorterar hårdplast och metall. Kommunen erbjuder alla föreningar att välja om de endast vill ha sopkärl med brännbart avfall eller om de vill ha brännbart avfall men också en egen källsorteringsstation. Detta är ett paket där man får flera mindre sopkärl för glas, färgat och ofärgat, metall, tidningar och annat returpapper, returkartong, hårdplast. De tre föreningarna som svarat att de källsorterar glas, hårdplast, metall mm har denna källsorteringsstation för sina medlemmar i föreningen.

Nio föreningar har också svarat att de ger medlemmarna tillgång till att sortera farligt avfall. Flera av föreningarna svarar med att detta sköts av medlemmarna själva. De har ställt ut kartonger dit alla får slänga farligt avfall. Därefter är det någon från föreningen som kör detta till deponin, oftast i samband med egna ärenden dit.

Sju av föreningarna sorterar också batterier. De flesta har även här angett att de har lagt ut små kartonger i bland annat cykelförråd och liknande. Några har också angett att de har

många äldre människor i sin förening och vill erbjuda dessa att även sortera farligt avfall och batterier. Därför har de små kartonger med både farligt avfall och batterier.

Det är ingen av bostadsrättsföreningarna i Kiruna som komposterar matrester, detta troligen för att man i Kiruna kommun ännu inte infört hushållskompostering.

Fyra av föreningarna sorterar returpapper och returkartonger. Tre av dessa har källsorteringsstationer. Den fjärde har endast kärl för brännbart avfall och ett lika stort kärl för returpapper och tidningar.

Det är heller ingen av föreningarna som har kärl för flaskor, petflaskor eller burkar med pant. Anledningen till detta är att föreningarna anser att de flesta hushåll själv lämnar in dessa till affärernas pantstationer.

De flesta bostadsrättsföreningarna ansåg att medlemmarna får lämna det sorterade avfallet i de kommunala återvinningsstationerna. Tre av föreningarna har, som tidigare skrivits, egna sorteringsstationer till medlemmarnas förfogande. Dessa föreningar svarar också att de även hänvisar de boende till kommunens stationer och till deponin när de egna kärLEN är överfulla. Två av dessa föreningar svarar dessutom att de har kompressorer och grovsoprum där de finns möjlighet till sortering. Annat sorterat avfall får lämnas till återvinningsstationerna då dessa föreningar har återvinningsstationen inom ett mycket nära avstånd.

4.3 Egna källsorteringsstationer

Av dessa 12 bostadsrättsföreningar så finns det tre föreningar som vill ha egna källsorteringsstationer, dvs flera små sopkärl med plats för avfallssortering. Anledningarna till att ha egna källsorteringsstationer är olika. Fastän det är bara tre föreningar som har dessa stationer så anser flera av bostadsrättsföreningarna att de källsorterar i stor utsträckning. Fem av föreningarna har svarat att de anser att det är deras och allas skyldighet att bidra till en bättre miljö. Några har också svarat att det ger föreningen ett bättre rykte och höjer värdet på bostadsrätterna när denna service finns för de boende i föreningen.

Någon förening har också svarat att det blir billigare att ha sorteringsstationerna än att bara ha de vanliga sopkärlen för brännbart avfall.

4.4 Varför källsortering

De flesta bostadsrättsföreningarna svarar att de källsorterar för att det är lagstadgat, att man helt enkelt måste källsortera. Om man inte sorterar så får man betala straffavgift. Straffavgiften blir högre om man inte sorterar än om man sorterar och då har sorterat fel eller slarvat. Några av dessa föreningar är HSB-medlemmar där källsortering är ett krav.

Nio av föreningarna svarar att det är kommunen eller HSB som initierat dem till att börja källsortera. Sju av föreningarna har också svarat att det är styrelsemedlemmar som kontaktats av kommunen och som varit initiativtagare. Endast en förening har svarat att det är medlemmarna som initierat till källsortering.

Ingen av föreningarna har svarat att de börjat källsortera på grund av att någon förening eller annan miljöorganisation informerat eller initierat dem till att börja källsortera.

4.5 Support vid start av källsortering

Tio av dessa tolv bostadsrättsföreningar har svarat att de har haft hjälp vid starten av sortering av avfall. Alla dessa har fått erbjudande om hjälp av kommunens miljöguider. Miljöguiderna har bidragit med information och råd om hur man ska källsortera och varför man ska källsortera. Flera föreningar har uttryckt sig mycket positiva till dessa miljöguider där de skriver att de fått mycket råd och tips om hur man källsorterar. De har också förklarat vad som händer med det sorterade avfallet och återvinningssystemet.

Det är endast en bostadsrättsförening som svarat att de inte fått någon hjälp eller något erbjudande om hjälp för att börja källsortera.

4.6 Föreningens service för medlemmarna vid källsortering

Som det framkommit tidigare så är det tre föreningar som har valt att ha egna källsorteringsstationer för medlemmarna. Av dessa tre så är det två föreningar som valt att köpa in källsorteringskärl till varje hushåll i föreningen. De motiverar detta inköp med att om man väljer att ha källsorteringsstationer i föreningen så måste man underlätta och uppmana

alla hushåll i föreningen att verkligen börja källsortera. Därför ville man underlätta sorteringen genom att dela ut ett källsorteringspaket till varje hushåll.

Fem föreningar svarar att de fått information om sortering av ex miljöguiderna, Kiruna kommun. Sju föreningar har svarat att broschyrer om sortering har delats ut till alla medlemmar.

Två svarar att föreningens medlemmar har fått en sorteringsguide via kommunen. Utöver denna broschyr har några föreningar fått erbjudande om att köpa informationshäften. En bostadsrättsförening har gjort egna broschyrer då de ansåg att erbjudandet var för dyrt. En förening skriver också att alla kommunmedborgare har blivit tilldelade en sorteringsguide från kommunen.

Som också framkommit tidigare i enkäten så svarar flera bostadsrättsföreningar att de har egna uppsamlingar i trappuppgångar och cykelförråd där man sorterar farligt avfall, glödlampor, porslin och batterier med mera. Detta för att många, främst de äldre, inte har tillgång till bil och kan då inte heller fara med detta farliga avfall till deponin.

4.7 Medlemmarnas inställning till källsortering

I enkäten fick bostadsrättsföreningarna en fråga om vad deras medlemmar anser om källsortering. Det kom många olika svar från alla bostadsrättsföreningar. De flesta föreningar svarar att deras medlemmar inte är positivt inställda till källsortering. Medlemmarna har en mycket kritisk och ifrågasättande attityd till att sortera avfall.

Efter en sammanställning av svaren så svarar de flesta bostadsrättsföreningar att många medlemmar ansåg att källsortering var ett onödigt trams. Källsortering är bara ett sätt att hitta en ny bransch att kunna tjäna stora pengar på. Medlemmarna ansåg också att det blir skräpigt och mycket glas runt kommunens återvinningsstationer. Återvinningsstationerna drar då till sig ohyra och råttor.

Medlemmarna har kritiserat de egna källsorteringsstationerna för att de kräver mer arbete dels vid snöskottning vintertid, det samlas mer snö när det blåser och dels att kärlen måste flyttas varje gång medlemmarna ska skotta snö.

Styrelser har fått klagomål där medlemmarna menar att många fuskar och att alla inte källsorterar. Många medlemmar har också varit skeptiska när det gäller källsortering och har ifrågasatt systemet med källsortering och vad som händer med det sorterade avfallet. Det har framkommit kommentarer som att ”allt slängs i samma bil i alla fall”.

4.8 Medlemmarnas intresse för källsortering

De flesta av bostadsrättsföreningarna har svarat att intresset för källsortering är svalt. Det är bara tre föreningar som svarar att källsorteringen verkligen fungerar och att medlemmarna är intresserade och framförallt mer medvetna om källsortering.

Det är också två föreningar som svarar att de anser att källsorteringen inte fungerar i deras förening. I deras förening finns det inte något intresse alls för källsortering och vid varje möte tas det upp klagomål och ifrågasättande av att källsortera. Flera medlemmar har uppgett att de sett att sorterade sopor töms i samma sopbil.

Flertalet svarar alltså att källsorteringen fungerar sådär. En del har skrivit att det största problemet med källsorteringen är vid grovsoporna. Många föreningar upplever att det har blivit bättre allt eftersom men först efter många uppmaningar.

Flera föreningar upplever att styrelsen har fått agera som soppoliser. Andra problem kring källsorteringens svaga intresse är att vaktmästaren har fått mer jobb med att skotta och städa kring sopstationerna. Två av dessa föreningar delar dessutom på sophusen. Detta har visat sig fungera bra och blir betydligt billigare, speciellt då de är två små och angränsande föreningar.

5. Diskussion

I detta kapitel kommer jag att stödja min diskussion på deltagardemokrati och traditionell neoklassisk ekonomisk teori utifrån mina frågeställningar för att undersöka bostadsrättsföreningarnas inställning till och omfattning av källsortering.

I enlighet med miljöbalken har kommunen en roll som tillsynsmyndighet och ska se till att avfall hanteras, sorteras och lagras. Vidare så har kommunerna även informationsansvar till hushållen där de ska ge råd, anvisningar och utbildningar. Syftet är att främja hushållens kunskap om källsortering och även för att främja återanvändning och återvinning.

Enkätundersökningens resultat visar på att kommunen har uppfyllt sitt informationsansvar. De flesta var mycket nöjda med kommunens tillvägagångssätt. Tio av tolv föreningar har fått erbjudande och stöd av kommunens miljöguider för att komma igång med källsortering i respektive förening. Miljöguiderna har, såsom det står i Agenda 21 och i miljöbalken, bidragit med information och råd om hur och varför man ska källsortera. Miljöguiderna har också funnits med vid föreningsmöten för att upplysa alla medlemmar vad som händer med det sorterade avfallet och återvinnningssystemet. Kommunen har vidare skickat ut en sorteringsguide till alla hushåll i kommunen som en lathund för källsortering. Denna sorteringsguide har visat sig vara mycket uppskattad. Kommunens miljöguider har enligt enkätundersökningen engagerat sig och varit positivt inställda och tillmötesgående. Detta har underlättat för källsortering hos bostadsrättsföreningarna.

De flesta bostadsrättsföreningar uppger att de har börjat källsortera därför att det först och främst är lagstadgat. De föreningar som valt att ha egna källsorteringsstationer, sk små återvinningsstationer i sin förening har motiverat detta med att föreningarna vill föregå med gott exempel och visa på ett miljötänkande. En anledning till detta är att det ökar värdet på bostadsrätterna när föreningen kan bistå med denna form av service. En annan och starkt bidragande faktor till att de skaffat källsorteringsstationer är en kostnadsfråga. Det är mycket billigare att ha en station parallellt med brännbart kärl. En källsorteringsstation är billigare än att bara ha kärl för brännbart avfall. Föreningen får också betala en högre kostnad om man valt att inte ha en station och man inte källsorterat om de utför en kontroll jämfört med om man har en station men ändå inte källsorterat.

Några av de föreningar som inte har valt källsorteringsstationer har motiverat detta med att avståndet till den egna stationen och kommunens återvinningsstation skulle bli lika långt.

Enkätundersökningen visar också på att det är ett stort missnöje och misstänksamhet kring källsortering över huvudtaget. Trots att medlemmarna fått upplysningar och hjälp till källsortering så upplever flera föreningar att källsorteringen har gett en negativ stämning. Några föreningar menar att de har fått agera som soppoliser på grund av att källsorteringen inte fungerar och föreningen får klagomål både från de egna medlemmarna men även från kommunen. Det kan handla om att kärnen är överfulla och avfallet placeras runt kärnen istället. Detta ger en merkostnad för föreningarna. Avfall på fel plats kostar både miljö och pengar. Trots flera uppmaningar så anser flera föreningarna att källsorteringen fortfarande inte fungerar. Några föreningar ser en förbättring av källsorteringen.

Styrelserna i de olika bostadsrättsföreningar är mer insatta och engagerade i föreningen medan medlemmarna inte har samma insyn vilket leder till att man inte deltar på samma sätt. Människor som sitter med i styrelser har också ett engagemang, en vilja att delta och kunna påverka i beslutsprocessen hos föreningarna. Det stödjer teorin om deltagardemokrati och motiveringsprincipen som innebär att det är viktigt med en personlig utveckling. Det stärker självkänslan och det känns meningsfullt att få vara med i beslutsprocessen vilket leder till att engagemanget ökar ytterligare. Kunskapen inom området ökar också och man får välinformerade samhällsmedborgare. Deltagardemokratins utmärkande drag innebär att medborgarna får delta direkt i beslutsprocesser i samhällets nyckelinstitutioner såsom i en bostadsrättsförening. I en bostadsrättsförening kan man enkelt delta och påverka i beslutsprocesserna. Ju mer människor väljer att delta och engagera sig desto mer ökar kunskaperna vilket leder till att engagemanget ökas ytterligare.

I den traditionella neoklassisk ekonomiska teorin försöker miljöekonomerna värdera miljön för att räkna på kostnader av olika projekt. Som jag redan skrivit så är styrelserna i de olika föreningarna mer insatta och engagerade speciellt när det gäller föreningens ekonomiska situation. Styrelserna i föreningarna ser gärna utifrån ekonomisk vinning eftersom de är ansvariga för föreningens ekonomi. Som styrelseledamot i en förening så måste man inta rollen som samhällsmedborgare och se till vad som är bäst för föreningen som helhet. Medlemmarna har också ett visst ansvar eftersom föreningen ägs av alla medlemmar. Men medlemmarna kan i större utsträckning utgå från de privata preferenserna och värderar miljön

och källsortering utifrån deras etiska och moraliska perspektiv, vilket berättats av Hedengren som menar att människans agerande i grund och botten beror på vilken inställning till samhället och vilken människosyn man har.

I förklaringen om medborgardeltagande och demokrati så skiljer man mellan deltagande eliter och demokratiska former för deltagande. Om man här definierar deltagande som finns i bostadsrättsföreningen och som är utanför den formella statliga beslutsapparaten så kan man se styrelsemedlemmarna ses som elitedeltagande. Dessa har kommit att bli experter eftersom de är företrädare för föreningen och engagerade i beslutsprocessen. Medlemmarna i föreningen skulle då kunna representera medborgardeltagandet. Dessa får möjlighet att tillsammans med styrelsen delta i olika faser av beslutsprocessen i form av årsmöten eller extra medlemsmöten för att bli informerade och delta i beslutsfattanden.

Delaktighet och inflytande i samhället är en viktig grundläggande förutsättning för att befolkningen i ett samhälle ska vilja engagera sig. Att få delta i utformningen av miljöpolitik och hållbar utveckling är viktigt. Det är viktigt att se till vilka som ska få vara med och besluta när det handlar om hållbar utveckling.

Käll- och litteraturförteckning

Brundin – Eckerberg, 2000, *Lokal Agenda 21*, Statsvetenskapliga institutionen, Miljödepartementet, Umeå Universitet, Stockholm, Kommentus Förlag.

Hedengren Uriel, 2003, *Politiska idéer – drömmen om det perfekta samhället*. Stockholm, Bokförlaget Natur och Kultur, ISBN 91-27-75362-X.

Held David, 1996, *Demokratimodeller*, Göteborg Bokförlaget Daidalos, ISBN 91-7173-043-5.

Flory Ingrid, 2000, *Producentansvar i teori och praktik – en kritisk granskning av förpackningsinsamlingen*, Stockholm, Elanders Gotab, ISBN 91-7566-477-1.

Holm Fredrik, *Miljöboken 2003/2004*, 2003, Katrineholm, Sörmlands Grafiska Quebecor AB, ISBN 91-88610-490-X.

Patel Runa & Davidson Bo, 1994, *Forskningsmetodikens grunder*, Lund, Studentlitteratur, ISBN 91-44-30952-X.

Persson Christel & Persson Torsten mfl, 2003, *Miljöstrategi och hållbart ledarskap; ekologi och ekonomi i samverkan*, Lund, Studentlitteratur, ISBN 91-44-02639-0.

Stensmo Christer, 2003 *Vetenskapsteori och metod för lärare: en introduktion*, Uppsala, Kunskapsföretaget, ISBN 91-89040-44-9.

Wicksell, Knut, 1997, *Nationalekonomiska essäer*, Stockholm, City Univ. Press.

Statens Offentliga Utredning 1994:128
Svensk Författningssamling, 1997:185.

Internet 1; www.riksdagen.se, Miljöbalken.

Internet 2; www.regeringen.se, Svensk strategi för hållbar utveckling.

Internet 3; www.regeringen.se, Agenda 21.

Internet 4; www.ftiab.se, producentansvarets idé.

Internet 5; www.naturvardsverket.se, Naturvårdsverket

Internet 6; www.kemi.se, Kemikalieinspektionen

Internet 7; www.dom.se, Sveriges domstolar

Internet 8; www.lst.se, Länsstyrelsen

Internet 9; www.svekom.se, Sveriges kommuner och landsting

Internet 10; www.kommun.kiruna.se, Kiruna kommun, miljökontoret, avfall

Internet 11; www.lkf-hogskola.com, Avfallsplan Lapplands Kommunalförbund

Internet 12; www.tekniskaverkenikiruna.se, Kiruna kommun, tekniska verken.